

- теріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 9–10 вересня 2016 р.). — Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2016. — С. 26–28.
2. Шкуратов А.И. Эколого-экономические проблемы сельскохозяйственного землепользования в процессе реформирования земельных отношений в Украине / А.И. Шкуратов // Проблемы экономики: сборник научных трудов. — № 1 (16) — Минск: Институт системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2013. — С. 247–257.
 3. Кочерга М.М. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів в сільському господарстві України / М.М. Кочерга // Вісник Житомирського національного агро-екологічного університету. — 2012. — № 2 (31). — Т. 2. — С. 56–61.
 4. Державний земельний кадастр України (станом на 1 січня 2016 р.): [зб. аналіт. матер.]. — К.: Держ. агентство земельних ресурсів України, 2016. — 117 с.
 5. Шкуратов О.І. Організаційно-економічні основи екологічної безпеки в аграрному секторі України: теорія, методологія, практика: [монографія] / О.І. Шкуратов. — К.: ДКС-Центр, 2016. — 356 с.
 6. Медведєв В.В. Цінні, деградовані і малопродуктивні ґрунти України: заходи з охорони і підвищення родючості [монографія] / В.В. Медведєв, І.В. Пліско; Нац. акад. аграр. наук України, Нац. наук. центр «Ін-т ґрунтознавства та агрохімії ім. О.Н. Соколовського». — Харків: Смуґаста типографія, 2015. — 142 с.
 7. Рациональне використання ґрунтових ресурсів і відтворення родючості ґрунтів: організаційно-економічні, екологічні й нормативно-правові аспекти: [колективна монографія] / Нац. наук. центр «Ін-т ґрунтознавства та агрохімії ім. О.Н. Соколовського» НААН; За ред. С.А. Балюка, А.В. Кучера. — Х.: Смуґаста типографія, 2015. — 426 с.

УДК 322.334.4 : 630

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ДЛЯ ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ПОВ'ЯЗАНИХ З НИМ ПОСЛУГ

О.В. Кустовська

*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри землепорядного проектування*

О.А. Єршомін

студент факультету землепорядкування

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Обґрунтовано особливості формування земельних ділянок для ведення лісового господарства та пов'язаних з ним послуг. Викладено результати досліджень напрямів раціонального лісокористування, які передбачають проведення науково-технічних, соціально-економічних, правових заходів та пов'язані із задоволенням людських потреб, бережливим ставленням до лісових багатств, підвищенням екологічного рівня цієї галузі. Обґрунтовано можливості мисливського господарства як одного з важливих напрямів діяльності людини щодо раціонального використання та відтворення природних ресурсів.

Ключові слова: *лісове господарство, мисливство, формування, відведення земельної ділянки, екологічний стан, ліс.*

Людське суспільство поставило собі на службу природне середовище й зі зростаючою інтенсивністю використовує його багатства, зокрема ліс — важливу складову частину нашої планети. У біосфері Землі ліс відіграє багатогранну роль, охоплюючи близько 28% суходолу, дає майже 90% біомаси, виробляє до 60% репродукованого кисню. В економічному аспекті ліс — об'єкт лісового господарства, основа державного лісового фонду, природна сировина або матеріал (товар), часто невдало

ототожнюваний тільки з деревиною, сировинний ресурс, який на регіональному зрізі представлений окремими лісовими масивами — значними цілісними територіями лісу, що мають природні межі або межують з іншими угіддями та об'єктами. Їхню сукупність на державному рівні становлять лісові ресурси — один з найважливіших видів природних ресурсів України. Вони використовуються або можуть бути використані для задоволення потреб у продуктах лісу, а також виконують різні корисні функ-

ції — ґрунтозахисні, водоохоронні, санітарно-гігієнічні, культурно-оздоровчі та ін.

Площа земель лісового фонду України сягає 108 тис. км² [1, с. 7], лісовою рослинністю вкрито 95 тис. км², тобто лісистість нашої країни становить усього 15,7% і далека від оптимальної. До того ж вона нерівномірна і в деяких природних зонах не сягає рівня, за якого забезпечується найпозитивніший вплив на клімат, ґрунти, водні ресурси, ерозійні процеси, отримання достатньої кількості деревної і недеревної продукції. За площею лісів, що припадає на одного жителя, Україна посідає одне з останніх місць у Європі. Через надмірне й невіддале антропогенне втручання в минулому, та й тепер, мають місце всихання й пожежі лісу, тому наші ліси за призначенням і розміщенням надалі слід експлуатувати обмежено, спрямовуватися на виконання передусім екологічних функцій.

Проблема раціонального використання, збереження, відтворення лісових ресурсів на засадах невиснажливого лісокористування набуває особливої актуальності в умовах адаптації регіонального лісового господарства до ринкових відносин.

Виникає необхідність створити принципово новий організаційно-економічний механізм, який сприяв би поліпшенню ведення лісового господарства, лісозаготівель, глибокому переробленню деревини та недеревних ресурсів, використанню рекреаційних та інших корисних функцій лісу. Проблема підвищення ефективності функціонування лісового господарства регіону в умовах жорсткої конкуренції, реформування відносин власності, невизначеності в національній лісовій політиці посідає важливе місце в сучасних наукових дослідженнях. Досить стрімко росте попит на мисливсько-господарські послуги. Для його задоволення необхідно забезпечити стабільну чисельність мисливських тварин, високу продуктивність мисливських угідь та сувору регламентацію мисливства.

Формування земельних ділянок для лісового господарства, ефективність його функціонування, оцінки, комплексного використання й відновлення лісових ресурсів перебувають у центрі наукових досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Значну увагу цим питанням приділяли С.А. Генсирук, М.М. Бойко, А.Ф. Гойчук, М.О. Данилюк, О.І. Мельник, В.П. Мікловда, В.П. Непийвода, В.І. Ніколайчук, М.Ю. Рушак, Ю.Ю. Туниця, О.І. Фурдичко, С.М. Шершун, Т.М. Шкіря, І.Р. Юхновський, В.І. Ярема та інші вчені.

Екологічний стан лісів зумовлюється рівнем та інтенсивністю антропогенного впливу і

зростаючим техногенним навантаженням, що порушує природну стійкість і формувальні функції лісових екосистем. На це звертає увагу Шершун С.М., який зауважує, що з урахуванням зазначених обставин в Україні формується лісове законодавство, основним завданням якого є, зокрема, збереження якісного стану лісів, забезпечення раціонального використання лісових ресурсів [6, с. 2].

Саме тому за мету свого дослідження ми взяли формування земельних ділянок для ведення лісового господарства і пов'язаних з ним послуг, зокрема мисливства.

Ліс — це один з основних типів рослинного світу, що складається із сукупності деревних, чагарникових, трав'янистих та інших рослин, а також включає тварин і мікроорганізми, які впливають один на одного, взаємодіють між собою і з довкіллям [4, с. 1].

Лісівництво в Україні зароджувалося на початку ХІХ ст., коли розпочався перехід від поширеного на той час користування земельними угіддями в межах визначеної території. Підхід щодо впорядкування земельних ресурсів означав докорінну зміну еколого-економічних відносин при користуванні земельними угіддями, зокрема лісовими ресурсами в їх межах, пов'язуючи його з відповідальністю користувачів лісовими ресурсами за їх відновлення природним і штучним шляхом. Об'єктом праці «правильного введення лісового господарства» стає земля, земельна ділянка, а не ліс та лісова рослинність [3, с. 125].

У сучасному Лісовому кодексі України термінів «лісівництво» і «лісова екосистема» немає, бо дрібногалузевий інтерес усе ще полягає у впровадженні «державного управління лісами» замість формування багатогалузної галузі в лісівництві, раціонального використання та охорони лісових земель з ідентифікованою відповідальністю за користування земельними угіддями, зокрема землями лісовими. Ліси — це лісові екосистеми, створені природою та за участю людини в межах юридично визначених для здійснення лісівництва земельних угідь [4, с. 3].

За Земельним кодексом України [2, с. 12], це «землі лісогосподарського призначення», в межах яких завжди наявні і домінує облікова категорія землекористування «землі лісові» — для землевпорядників.

Особливістю лісів є те, що це відновлювальний природний ресурс. Екологічною ознакою лісів є виконання ними ґрунтозахисних, водоохоронних, санітарно-гігієнічних, оздоровчих, рекреаційних та інших екологічних функцій. Економічне значення лісів полягає в тому, що вони є основним джерелом лісових

ресурсів, а саме: технічної й лікарської сировини, кормових та харчових лісових продуктів, які використовуються для задоволення потреб населення та виробництва.

Ліси за своїм економічним і господарським призначенням поділяються на дві групи. До першої групи належать ліси, які виконують природоохоронні функції, а саме: водоохоронні, ґрунтозахисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, а також ліси на території природо-заповідного фонду, лісоплодові насадження та чагарникові угруповання; до другої групи відносять ліси, які поряд з екологічним мають експлуатаційне значення. Для збереження захисних функцій лісів, безперервності та невиснажливості їх використання встановлюється режим обмеженого лісокористування. Мета такого розподілу полягає у визначенні режиму заготівлі деревини й забезпеченні охороною найцінніших лісів, що мають важливе природоохоронне значення. Залежно від груп і категорій лісів устанавлюється порядок введення лісового господарства й навіть вилучення земельних ділянок лісового фонду.

Головним аспектом у розвитку сучасного мисливського господарства має стати біотехнія як один із видів раціонального, невиснажливого використання мисливських угідь, спрямованого на поліпшення їхнього якісного стану. Біотехнічні заходи є одним із головних чинників інтенсивного ведення мисливського господарства; вони проводяться для збільшення чисельності мисливської фауни, як об'єктів полювання. Інтенсивний шлях розвитку мисливського господарства передбачає постійне підвищення продуктивності угідь, проведення необхідних біотехнічних заходів у них для збільшення виходу продукції з одиниці площі, підвищення продуктивності праці. Йдеться про високоефективну експлуатацію мисливського фонду з метою одержання якомога більше цінної продукції при найменших затратах засобів виробництва та праці та постійне підтримання оптимальної щільності й чисельності тварин в угіддях. Тому доцільно ділянки орних земель приєднувати та відводити для лісового господарства.

Біотехнія виникла з потреб практики. Як і багато інших наук, її виникнення пов'язане з розвитком мисливства та мисливського господарства. В Європі найпростіші заходи біотехніки здійснювалися ще за середньовіччя. Вони були спрямовані на забезпечення полювання і мали в основному охоронний характер. У зв'язку з інтенсифікацією природокористування, окультуренням ландшафтів, непрямим впливом людини на тваринний світ та одночасним збільшенням кількості любителів полювання виникла потреба в спеціальних заходах щодо

зберігання диких тварин та сприяння примноженню чисельності дичини. Не дивлячись на це, основним завданням мисливського господарства потрібно вважати контроль за умовами існування дичини і зміну цих умов на її користь. Саме в цій сфері природокористування біотехнія найбільш розвинулась і як наука, і як напрям практичної діяльності. Біотехнічні заходи в сучасних умовах — це обов'язкова частинка роботи будь-якого мисливського господарства. Складність їх і обсяг залежать від безлічі чинників: рівня ведення господарства в регіоні, технічної оснащеності, матеріальних та фінансових можливостей [5, с. 4].

В угіддях з малим фінансуванням або виснажених, при незначній чисельності звірів і птахів основна мета біотехнічних заходів полягає в збереженні поголів'я та підвищенні його чисельності. Якщо асигнування на біотехнію невеликі, то заходи спрямовуються насамперед на зменшення негативних наслідків діяльності людини, на боротьбу з хижакими, хворобами тощо. За наявності коштів, матеріально-технічних можливостей біотехнічні заходи спрямовуються насамперед на підвищення захищеності та для влаштування придатності гнізд, усунення небажаних природних та антропогенних чинників. Біотехнічні заходи найбільше передбачають поліпшення умов існування найцінніших у господарському відношенні видів, але при цьому позитивні чи негативні наслідки проявляються й щодо багатьох інших видів, а в деяких випадках можуть спрямовуватися саме на немисливські види (приваблення, відлякування тощо). Насамперед біотехнію використовують для поліпшення тих умов існування тварин, які, за уявленнями працівників, є найважливішими для досягнення бажаної чисельності виду або для одержання необхідної продукції.

ВИСНОВКИ

Найпоширенішою серед послуг лісового господарства є мисливство. Адже мисливство в усі часи передбачало постійне одержання продукції, а не винищення дичини. Відповідно до знань і можливостей людини, метою мисливства завжди було раціональне використання тваринних багатств.

Доведено, що сучасний стан лісів як за регіонами, так і в цілому по Україні не може характеризуватися позитивно, це є результатом низки змін нормативного регулювання та економічної діяльності в лісовому господарстві, тому потрібно працювати в напрямі заготівлі та реалізації деревини, щоб поліпшити економічне становище лісистих регіонів і підвищити економічну складову лісового господарства.

Процедура відведення земельної ділянки, яка надається в постійне користування для ведення лісового господарства: подається клопотання щодо відведення земельної ділянки, потім отримується згода Держгеокадастру, далі — розроблюється проект землеустрою, затверджується проект Держгеокадастром та отримується рішення обласної державної адміністрації.

Пропонуємо також провести ряд заходів щодо збереження й посилення захисних, санітарно-гігієнічних та інших природних властивостей лісів і приєднаних до них ділянок орних земель.

Доведено, що головним економічно вагомим товаром лісового господарства є деревина. Протягом 2016 р. обсяг реалізованої продукції збільшився в два рази, ніж у 2015 році, тому пропонується якнайбільше працювати над заготівлею деревини та її реалізацією, щоб підвищити продуктивність та фінансове становище лісового господарства. Основним прибутком для лісового господарства є експорт деревини та інших ресурсів лісу, що дають можливість отримати додатковий дохід. Тому потрібно підвищувати ефективність перероблення деревини на підприємстві за рахунок випуску готової продукції з кожного переробленого кубометра. Таким чином, обсяг випуску продукції зростатиме як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, а економічні показники поліпшуватиметься.

Пропонуємо запровадити надання таких послуг: з лісівництва (проведення заходів боротьби із шкідниками та хворобами лісу), лісозаготівлі мисливства (як виду спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь) та консультування з питань ведення лісового господарства.

Також пропонуємо: заборонити приватизацію незначних площ державних лісів; роз-

робити і впровадити ефективний фінансово-економічний механізм забезпечення ведення лісового господарства з урахуванням територіальної нерівномірності розподілу лісових ресурсів, інвестицій у збільшення площі та поліпшення якості лісів і пов'язаних з ним послуг; впровадити в практику роботи контролюючих органів дієві методи виявлення корупції на основі аналізу інформації, особливо з мисливства; призначити статус державної лісової охорони як правоохоронного органу, що є декларативним, оскільки більшість процедур діяльності лісової охорони недостатньо врегульовані, лісова охорони має обмежену компетенцію і не поширює свою діяльність на ліси іншої форми власності; розробити засади сталого розвитку мисливського господарства, вирішити проблеми, що стосуються користування мисливських угідь, охорони мисливських видів тварин та створити захист від незаконного полювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001, № 2768-III, редакція від 01.01.2017 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. *Кустовська О.В.* Формування сільськогосподарських землекористувань в умовах розвинутої ерозії ґрунтів / О.В. Кустовська, О.М. Чумаченко. — К.: ЦСТРІ, 2015. — 292 с.
4. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. № 3852-XII, редакція від 28.12.2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
5. Лісовій справі терміново потрібне оздоровлення [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ECOLOG.Y/lisoviy-spravi-terminovo-potribne-ozdorovlennya-.html>
6. *Шершун С.М.* Ліс як об'єкт права власності: [Електронний ресурс] / С.М. Шершун. — Режим доступу: <http://www.cga.in.ua/index.php?itemid=1174>